

SANDEFJORD
KOMMUNE

STANDARD FOR ET LIKEVERDIG OG TILRETTELAGT BARNEHAGETILBUD I SANDEFJORD KOMMUNE

INNHOLD

Barnehagen som lærende organisasjon	3
Kjernekomponenter	3
Ledelse og systematikk	3
Styringsdokumenter	4
Fagkunnskap	4
Individuell kompetanseutvikling	4
Kollektiv kompetanseutvikling	4
Pedagogisk ledelse av barnehagen som lærende organisasjon	5
Inkluderende fellesskap	6
Kjernekomponenter	6
Deltagelse og medvirkning	6
Mangfold som ressurs	7
Bevegelige barnehagepraksiser	7
Arena for felles opplevelser og vennskap	7
Språk og Kommunikasjon	8
Kjernekomponenter	8
Språkutvikling	8
Språklige forbilder	9
Språkmiljø	9
Språklig mangfold	9
Lek og læring	10
Kjernekomponenter	10
Det relasjonelle miljøet	11
Det fysiske miljøet	11
Det pedagogiske innholdet	11
Deltakere i arbeidsgruppene	12
Litteraturliste	13

INNLEDNING

Barnehager av høy kvalitet er en viktig del av utdanningsløpet i Norge. For at en barnehage skal kunne gi et godt tilbud til alle barna som går i barnehagen er det avgjørende at det settes klare mål og legges planer for virksomheten. Mål og planer skal forankres i barnehageloven og rammeplanen, samtidig er det et uttalt ønske med mangfold i sektoren. Den enkelte barnehage må derfor finne sin måte å drive den pedagogiske virksomheten på, der lokale forhold, barns medvirkning og samarbeid med hjemmene ivaretas.

I Sandefjord kommune gir private og kommunale barnehager tilbud til om lag 3000 barn. Det er ulike barnehagetyper og pedagogiske tilnærminger, som alle arbeider for høy kvalitet og et tilbud der alle barn kan trives og utvikle seg. Dette dokumentet er utarbeidet gjennom et bredt samarbeid i sektoren, for å bidra til å utvikle et likeverdig barnehagetilbud med høy kvalitet i alle barnehager.

Standard for et likeverdig og tilrettelagt barnehagetilbud i Sandefjord kommune tar utgangspunkt i en bestilling fra hovedutvalg for oppvekst og kunnskap. Gjennom et tverrpolitisk ønske om å sette felles mål for høy kvalitet i barnehagene i Sandefjord, ble det 9. mai 2018 bestilt et måldokument for viktige områder. Politisk fokus på kvalitet i barnehagen er viktig for å sikre stabile rammer og gode betingelser for barnehagedrift. Et godt barnehagetilbud er det viktigste tiltaket for tidlig innsats. Dette krever barnehager med tilstrekkelig og kompetent personale, god ledelse og fysisk utforming og rom som gir mulighet til ulike tilnærminger og arbeidsmåter.

Fokusområdene «Inkluderende fellesskap» og «Språk og kommunikasjon» er valgt med bakgrunn i hovedutvalg for oppvekst og kunnskaps mål for barnehagesektoren i Sandefjord. «Barnehagen som lærende organisasjon» og «Lek og læring» er valgt utfra kartlegging og innspill fra barnehagene samt nasjonale satsinger. Pedagogisk ledelse av barnehagen som lærende organisasjon er også en forutsetning for oppfyllelse av barnehagens forpliktelser, og området har derfor en litt annen tilnærming enn de øvrige. Sammen danner fokusområdene et bredt fundament, der barnehagens verdigrunnlag, egenart og arbeidsmåter fremheves.

Det er lagt ned et stort arbeid fra alle som har sittet i gruppene som har arbeidet med de fire fokusområdene. Gjennom refleksjon, meningsbrytninger og faglig veiledning er det valgt ut kjernekomponenter og definert kjennetegn på god praksis. Dette gir retningslinjer for alle barnehagene, og alle barn og foreldre i Sandefjord skal kunne forvente et barnehagetilbud som er i tråd med denne standarden.

Standard for et likeverdig og tilrettelagt barnehagetilbud skal legges til grunn for arbeidet med kvalitetsutvikling og kompetanseheving av barnehagepersonalet i Sandefjord kommune. Arbeidet skal skje både i hver enkelt barnehage og i fellesskap. Felles grunnlag for kvalitetsheving, og samarbeid på tvers av enhetene skal bidra til økt kvalitet for alle barn som går i barnehage i Sandefjord kommune.

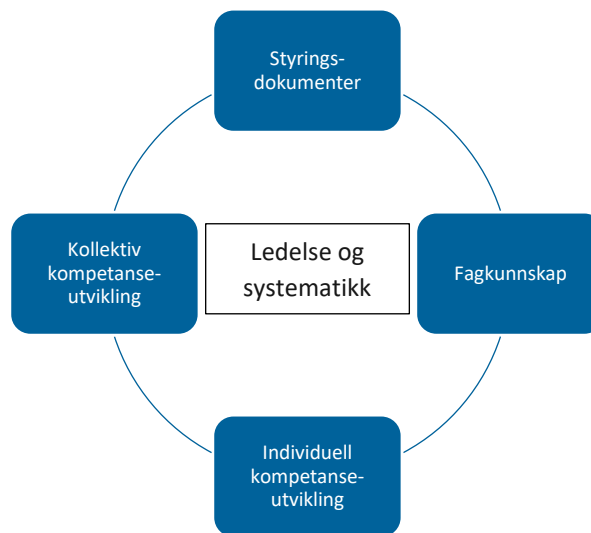
BARNEHAGEN SOM LÆRENDE ORGANISASJON

Barnehagene i Sandefjord er lærende organisasjoner med personale i stadig utvikling, rustet til å møte nye krav og utfordringer. En lærende organisasjon imøtekommer og ivaretar barnehagens samfunnsmandat og kompetanseutvikling. Kvalitet i barnehagen er avhengig av at de ansatte får mulighet til å heve sin kompetanse, både individuelt og i et faglig fellesskap. Personalet skaper og videreutvikler felles forståelse av barnehagens mål og innhold. Personalgruppen som lærende fellesskap styrkes gjennom målrettet arbeid og bevisst metodebruk.

MÅL

Barnehagene i Sandefjord er lærende organisasjoner med barnas beste i fokus.

KJERNEKOMPONENTER

LEDELSE OG SYSTEMATIKK

Ledelse av det pedagogiske arbeidet innebærer planlegging og organisering av virksomheten, veiledning av personale, samarbeid med foreldre og foresatte, pedagogisk utviklingsarbeid, evaluering og oppfølging av det pedagogiske arbeidet og observasjon av barn og barnegrupper etter behov.

Styrer igangsetter og leder refleksjons- og læringsprosesser, og samarbeider med de pedagogiske lederne i dette arbeidet. Sammen bidrar de til at barnehagen er en lærende organisasjon. Barnehager med høy kvalitet gjør seg nytte av og videreutvikler de ansattes kompetanse. Kartlegging av eksisterende kompetanse kan gjøres ved utviklingssamtaler, medarbeidersamtale, veiledning, videreutdanning og kurs.

STYRINGSDOKUMENTER

Sandefjordsbarnehagene arbeider systematisk med kravene gitt i Barnehageloven og Rammeplanen for barnehager. Personalet i Sandefjordsbarnehagene er kjent med innholdet i barnehagens styringsdokumenter.

FAGKUNNSKAP

Sandefjordsbarnehagene holder seg faglig oppdatert ved kontakt med fagmiljøer, faglitteratur og forskning. Sandefjordsbarnehagene legger til rette for individuell og kollektiv kompetanseheving.

INDIVIDUELL KOMPETANSEUTVIKLING

De ansattes kompetanse er det viktigste bidraget for å sikre god kvalitet i barnehagen. Det er de samlede kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som gjør det mulig å utføre aktuelle funksjoner og oppgaver i tråd med definerte krav og mål.

For å øke kvaliteten i barnehagen må man reflektere over egen praksis, egne holdninger og verdier. Personalet må kunne tilpasse seg nye krav og endringer, og har i stor grad ansvar for egen læring og utvikling. Det å synliggjøre og sette ord på det man gjør og hvorfor man gjør det, er sentralt for å sette i gang endringsprosesser. Samtidig bør en være åpen for andres praksis og perspektiver.

Den enkelte ansatte må ha kompetanse som står i forhold til arbeidsoppgavene. En må holde seg oppdatert for å kunne drøfte fag, ha et kritisk blikk, reflektere og stille spørsmål til egen praksis. Opplevelse av personlig mestring kan medføre både økt motivasjon for nye utfordringer og interesse for å videreutvikle kompetanse.

KOLLEKTIV KOMPETANSEUTVIKLING

Kollektiv kompetanseutvikling er en utviklingsprosess som involverer hele personalet på tvers av kompetanse og erfaring. Kompetanseutviklingen går fra individorientert til kollektiv orientert kompetanseutvikling, der alle i personalet er med for felles læring.

For at kunnskap skal få betydning må taus kunnskap løftes frem og overføres til andre. Den viktigste delen av kompetanseutviklingen skjer i det daglige arbeidet i samarbeid med kollegaer og gjennom refleksjonsarbeid. Erfaringsoverføring og kunnskapsdeling er nødvendig for å sikre høy kvalitet og for å utvikle og beholde kompetansen som allerede finnes i barnehagen.

Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak er utviklingsarbeid som involverer hele personalet, og som foregår i den enkelte barnehage. Barnehageeier har ansvar for tiltakene som utvikles lokalt, i samarbeid med relevante kompetansemiljøer, barnehagemyndigheten, og gjerne med andre barnehager og på tvers av kommuner.

PEDAGOGISK LEDELSE AV BARNEHAGEN SOM LÆRENDE ORGANISASJON

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes. Barns medvirkning skal tillegges stor vekt, og personalet skal sørge for kontinuitet og progresjon for enkeltbarn og barnegruppen. Målet er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen.

Planlegging

Barnehagens planlegging synliggjør hvordan barnehagen fortolker og realiserer rammeplanen og er utgangspunkt for refleksjon og utvikling av virksomheten. Planleggingen er basert på personalets observasjoner og vurderinger.

Observasjon

Personalets observasjon av barna har til hensikt å la barna komme til med sine «stemmer», strategier og forståelser. Det blir grunnlaget for barns medvirkning i planleggingsprosessene. For å utvide personalets måter å tenke om barn, om læring og om kunnskap gjøres observasjonene om til dokumentasjon som deles med andre.

Dokumentasjon

Personalets dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet synliggjør personalets praksis, og er grunnlag for god dialog og refleksjon.

Vurdering

Vurderingsarbeidet bygger på refleksjoner som hele personalgruppen er involvert i. Vurdering av egen praksis bidrar til å utvikle den enkeltes kompetanse og barnehagen som pedagogisk virksomhet.

Delings- og tilbakemeldingskultur

Miljøet i barnehagen gir rom for dialog og refleksjon over egen praksis underveis og i etterkant. Alle i personalet deltar i læringsfellesskapet. Barnehagene i Sandefjord preges av en god delings- og tilbakemeldingskultur, både i den enkelte barnehage og mellom barnehagene i kommunen.

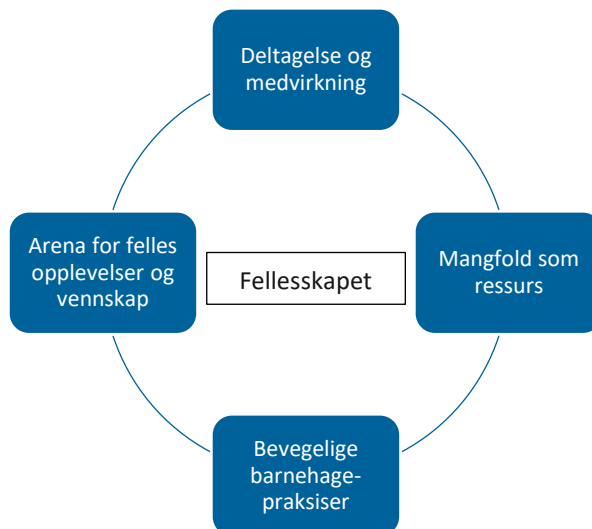
INKLUDERENDE FELLESSKAP

Barnehagen er en av de viktigste arenaene i samfunnet for inkludering, og den har et uttalt ansvar for å fremme inkludering og demokratiske verdier. Det er viktig at barn tidlig får erfaringer med, og lærer å bidra til et inkluderende fellesskap. Å være inkludert vil si å delta i barnehagens fellesskap sammen med de andre barna, ut i fra egne evner og behov og med mulighet til å påvirke fellesskapet. Å oppleve seg som deltaker i fellesskapet er viktig for psykisk helse og åpner for kommunikasjon og vennsbygging, og hindrer mobbeadferd. Grunnleggende for inkludering er at vi møter hverandre med et positivt syn på forskjellighet.

MÅL

Barnet og familien er inkludert og deltar i barnehagens demokratiske fellesskap.

KJERNEKOMPONENTER

DELTAGELSE OG MEDVIRKNING

I barnehagen møtes barn, foreldre og ansatte med ulike erfaringer, kulturell bakgrunn, livshistorier og språk. Barn tilegner seg ny kunnskap når de deltar i aktiviteter sammen med andre. Gjennom holdning, væremåte og organisering legger personalet i barnehagen til rette for at alle barn og foreldre kan bli deltagere som kan påvirke miljøet.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagens ansatte, foreldre og barn møter hverandre med åpenhet, nysgjerrighet, raushet og varme.
- Barnehagen er organisert og tilrettelagt for samhandling, der det tas hensyn til barnas varierte kommunikasjonsformer, fysiske og psykiske funksjonsevne i lek og andre aktiviteter.
- Barnehagen tilrettelegger for varierte samarbeidsformer.
- Alle foreldrene er inkludert i barnehagens samarbeidsarenaer.
- Barnehagen har ulike formidlingsmetoder som sikrer at alle får nødvendig informasjon.

MANGFOLD SOM RESSURS

Barnehagen er et minisamfunn hvor forskjellighet møtes gjennom ulike barn, foreldre og ansatte. Mangfold som ressurs oppmuntrer forskjellighet, verdsetter ulike språk og kulturer, lekeformer, familieformer og varierte måter å være sammen på. «En barnehage som tar pluralitet på alvor, forstår at vi alle er unike og bare kan bidra som oss selv med våre ressurser, begrensninger, kunnskaper og erfaringer. I et fellesskap skal alle disse unike individene fungere sammen, se hverandre og la alle deltagere få mulighet til å skinne» (Ulla, Kolle og Larsen, 2010).

Kjennetegn på god praksis

- I barnehagen er vi interessert i hverandres bakgrunn og kultur.
- Barnehagen anerkjenner og erkjenner ulikheter som en ressurs.
- Barna opplever at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på.
- Mangfold er en integrert del av barnehagen og kommer til syne i årsplanen og i barnehagens pedagogiske praksis.

BEVEGELIGE BARNEHAGEPRAKSISER

Barnehage, mennesker og pedagogikk er i stadig bevegelse, og innholdet må derfor preges av bevegelige praksiser og pedagogisk improvisasjon og mot. Ved kontinuerlig refleksjon legges grunnlag for endring og utvikling av barnehagen. Gjennom samspill, dialog, lek og utforskning bidrar barnehagen til at barna utvikler kritisk tenkning, etisk vurderingsevne, evne til å yte motstand og handlingskompetanse, slik at de kan bidra til endring.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen er åpen for samfunnsendringer og ny kunnskap.
- Barnehagen har varierte arbeidsmåter, aktiviteter og tilnærminger.
- Barn, foreldre og ansatte påvirker og medvirker til ny praksis.
- Personalet i barnehagen reflekterer systematisk over egen praksis underveis i arbeidet og i etterkant.

ARENA FOR FELLES OPPLEVELSER OG VENNSKAP

Vennskap og fellesskap er fremtredende begreper i Rammeplan for barnehagen. Personalet må ha en handlingsberedskap som oppmuntrer og støtter barna inn i lek og andre positive samhandlingsarenaer. Å oppleve og være en del av fellesskapet er en viktig faktor for barnets selvbilde og barnets sosiale og emosjonelle utvikling. Det å bli akseptert i samspill med jevnaldrende barn er knyttet til en positiv utvikling, mens det å bli avvist, mislikt eller ikke å inngå i en vennskskapsrelasjon er en risikofaktor.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen har konkrete planer for å gi barna gode fellesskapsopplevelser.
- Personalet bidrar til å fremme et inkluderende miljø der alle barna deltar.
- Personalet setter av tid til, og tilrettelegger for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap.

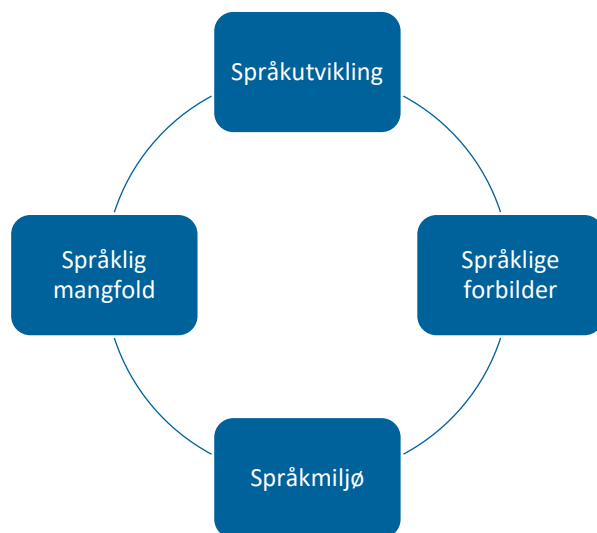
SPRÅK OG KOMMUNIKASJON

Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling. Språk danner grunnlaget for sosiale relasjoner, livsmestring og deltakelse i fellesskapet. Gode kommunikasjonsferdigheter er avgjørende for læring, danning, utdanning og aktiv deltakelse i samfunnet.

MÅL

- Barna opplever et godt språkmiljø preget av glede og mestring.

KJERNEKOMPONENTER

SPRÅKUTVIKLING

Barnets språk og begrepsforståelse er avgjørende for å kunne delta i sosiale relasjoner, lek, konfliktløsning og læring. Personalet må ha kunnskap om språk og det må jobbes systematisk for å sikre god språkutvikling hos alle barn.

Barnehagen må ha gode rutiner for observasjon av barn for å oppdage forsinket språkutvikling eller andre språkvansker. Personalet må også ha kunnskap om hvilke språklige utfordringer barn kan ha, og hvordan de skal iverksette tiltak når det er behov for det.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen arbeider systematisk med barns språkutvikling og progresjon.
- Personalet har god kunnskap om barns språkutvikling og alderstypiske trekk.
- Personalet tar utgangspunkt i barns medvirkning og gir dem varierte språklige opplevelser, erfaringer og utfordringer.
- Personalet har god kunnskap om systematisk observasjon og kartlegging av barns språkutvikling, og iverksetter tiltak ved behov som for eksempel Alle med og TRAS

SPRÅKLIGE FORBILDER

Et kompetent personale bidrar til et godt språkmiljø og legger til rette for god språkutvikling for alle barn, gjennom å være gode språklige forbilder. Gode språklige forbilder er engasjerte, observante og kunnskapsrike. De griper mulighetene til å være språklige aktive i alle hverdagssituasjoner. Bruk av avansert språk, som for eksempel matematiske begreper, er viktig for at barns språk skal bli rikere og mer nyansert.

Kjennetegn på god praksis

- Personalet reflekterer over egen praksis og kompetanse som språklige forbilder.
- Personalet er aktive språkbrukere gjennom å benevne og ordsette handlinger i rutiner og hverdagssituasjoner.
- Personalet tar initiativ og oppmuntrer til samtaler, lek med språk, undring, fantasi og filosofering.
- Personalet bruker sang, rim og regler, bøker og fortellinger i det daglige arbeidet.

SPRÅKMILJØ

God kvalitet i barnehagens språkmiljø er med på å støtte barna i deres språkutvikling. En forutsetning for et godt språkmiljø er at barna får oppleve glede ved å bruke språk i samspill med andre. Barnehagen skal ha et rikt utvalg av språkstimulerende materiell og inspirerende lekemiljøer som gir næring til lek, undring og fantasi.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen har en felles forståelse og fagspråk om hva som kjennetegner et godt språkmiljø
- Barnehagen har et rikt og tilgjengelig språk- og lekemateriell, og bruker digitale verktøy som redskap i arbeidet med språk og kommunikasjon.
- Personalet utvikler og tilrettelegger for gode lekemiljøer som inspirerer til språklig aktivitet.
- Personalet inviterer barna til utforskning av både muntlig og skriftlig språk og begynnende leseforståelse.

SPRÅKLIG MANGFOLD

Det språklige mangfoldet i barnehagen omhandler blant annet flerspråklighet, dialekter og alternativ- og supplerende kommunikasjon. Språklig mangfold er en berikelse for hele barnegruppen når personalet har kunnskap om, synliggjør, støtter og anerkjenner barnets språk og uttrykksform, slik at alle opplever å være inkludert og en del av fellesskapet. For å sikre en god språkutvikling for alle barn må personalet ha kjennskap til flere kommunikasjonsformer. Det verbale språket er bare en av flere måter å kommunisere på.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen bruker det språklige mangfoldet som en berikelse for fellesskapet.
- Personalet anerkjenner og verdsetter barnas ulike språk og kommunikasjonsmåter.
- Personalet støtter oppunder ulike kommunikasjonsmåter som talt språk, skrift, tegnspråk, gester, bilder, stemme, lyd og mimikk.

LEK OG LÆRING

Leken er barns viktigste samværsform, og er en arena for utvikling og læring. Gjennom leken får barna erfaringer med vennskap, fellesskap og språklig samhandling. Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes.

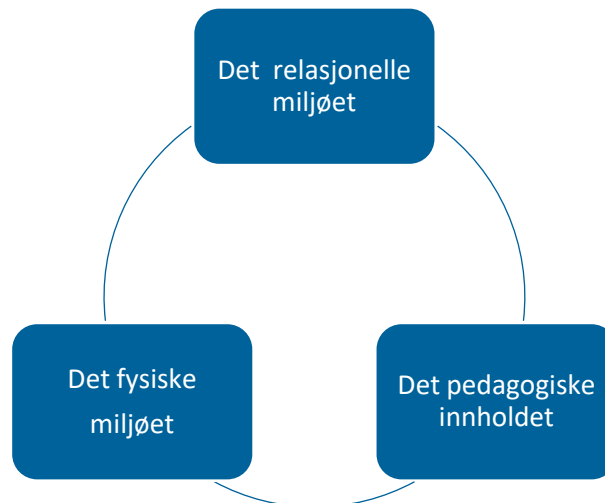
Læring i barnehagen skjer gjennom samhandling og meningsfulle opplevelser. Barnas undring, nysgjerrighet og vitebegjær skal være utgangspunkt for barnas læringsprosesser. Barna utvikler grunnleggende kunnskaper og ferdigheter gjennom lek og hverdagsaktiviteter.

Lystbetont lek og læring gir glede, energi og engasjement. Dette krever at personalet legger vekt på høy kvalitet på samspill og relasjoner, det fysiske miljøet og barnehagens pedagogiske innhold, og ser disse kjernekomponentene i en helhet. Trygge og omsorgsfulle relasjoner i barnehagen er en forutsetning for god lek og læring.

MÅL

Barna opplever et spennende, lystbetont og meningsfylt miljø for lek og læring.

KJERNEKOMPONENTER

DET RELASJONELLE MILJØET

Kvaliteten på relasjonene, både mellom personalet og barna og mellom barna har stor betydning for barnehagens leke- og læringsmiljø. Personalet finner balansegangen mellom å anerkjenne barnas lek, og å tilføre elementer som videreutvikler leken. På den måten oppstår gode læringsprosesser. Det krever ansatte med høy kompetanse på å lese barnas lekesignaler og å veilede barn inn i lek, læring og samspill med andre barn.

Kjennetegn på god praksis

- Personalet deltar aktivt i barns lek og læring, og viser nysgjerrighet og begeistring.
- Personalet følger opp barns initiativ og er bevisste sine ulike roller i lek- og læringsprosesser.
- Personalet støtter samspillet mellom barna og bidrar til å inkludere alle barn i fellesskapet.

DET FYSISKE MILJØET

Et fysisk miljø i endring skaper rike og varierte leke- og læringsmuligheter. Flexibilitet i materiale og miljø gir barna mulighet til å skape sine egne leke og læringsmiljøer. Ved å legge ut spor som inviterer til lek og læring, gir personalet næring til nysgjerrighet og utforsking. Det fysiske miljøet endres med utgangspunkt i barnehagens prosjekter for å støtte opp under opplevelsen av sammenheng og mening. Barnehagens rom, både ute og inne, har stor betydning for barns muligheter for lek og læring.

Kjennetegn på god praksis

- Barnehagen er innredet med flexibilitet i rom og miljø.
- Personalet legger ut spor og materiell som inspirer til lek, nysgjerrighet og utforsking.
- Personalet gir dagene en god organisering, med tid og ro til sammenhengende leke- og læringsperioder.
- Leken har en sentral plass både inne og ute.

DET PEDAGOGISKE INNHOLDET

Barnehagene må våge å tenke nytt om hvilke temaer som skal prege det pedagogiske innholdet. Spennende prosjekter gir inspirasjon og impulser til barns lek og bidrar til å skape lærende fellesskap. Gjennom felles opplevelser får barna muligheter til å komme med innspill i leken og dermed oppleve seg som bidragsyttere i fellesskapet. Barnas initiativ og vitebegjær skal tas på alvor og innholdet barna møter i barnehagen skal ha relevans til deres liv. Gjennom å gjøre barnehagens pedagogiske innhold meningssskapende for barna bidrar personalet til nysgjerrighet og utforskertrang og stimulerer barnas læringsprosesser.

Kjennetegn på god praksis

- Det pedagogiske innholdet vekker interesse, nysgjerrighet og skaper mening i barnas liv.
- Personalet legger til rette for varierte erfaringer og sørger for progresjon.
- Personalet legger til rette for felles erfaringer som gir inspirasjon til lek og læring.
- Personalet planlegger for leke- og læringssituasjoner ute og inne.
- Personalets planer har rom for barnas interesser og behov.

DELTAKERE I ARBEIDSGRUPPENE

Barnehagen som lærende organisasjon

Janne Nystrand (Gruppeleder)	Østerøy naturbarnehage
Birgitte Kløw Askedalen	Smiehavna gårdsbarnehage
Daniela Allen	Skagerak Kindergarden
Erik Svenungsen	Krokenskogen Kanvas-barnehage
Marit Ellingsen	Frydenberg barnehage
Elin Ødegård (Veileder)	Læringsmiljøsentret

Inkluderende fellesskap

Gerd Merethe Carlsen (Gruppeleder)	Svartås barnehage
Camilla Øiamo Rofeldt	Vardenlia barnehage
Gunhild Kirkhus	Sandefjord åpen barnehage
Inger Johanne Tollnes	Modalen barnehage
Rune Johannessen	Solvang barnehage
Trine Fjeldheim	Haukerød barnehage
Marianne Torve Martinsen (Veileder)	Læringsmiljøsentret

Språk og kommunikasjon

Cathrine Tuengen (Gruppeleder)	Feen barnehage
Kristin Sunde Eriksen	Olaløkka barnehage
Louise Marie Borge	Frydenberg barnehage
Nina Imsrud	Villa Villekulla barnehage
Silje Strøm Sørby	Barnas Have
Ellen Elvethon (Veileder)	Læringsmiljøsentret

Lek og læring

Heidi Davidsen (Gruppeleder)	Espira Åbol barnehage
Kristin Ringstad	Tuften barnehage
Maria Johansen	Kathrines Have
Tonje Løitegård Sjøbakken	Trekanten og Barnas hus barnehager
Tori Egeberg	Møyland barnehage
Ingrid Midteide Løkken (Veileder)	Læringsmiljøsentret

LITTERATURLISTE

[Barnehageloven. \(2005\). Lov om barnehager \(LOV-2005-06-17-64\).](#)

[Utdanningsdirektoratet. \(2017\). Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.](#)

[Kunnskapsdepartementet. \(2017\). Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018–2022.](#)

[Utdanningsdirektoratet. \(2019\). Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen.](#)

[Utdanningsdirektoratet \(2017\) Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat.](#)

Biesta, G. J. (2006). *Beyond learning*. Rotterdam: Taylor & Franses Ltd.

Biesta, G. J. (2014). *Utdanningens vidunderlige risiko*. Bergen: Fagbokforlaget.

Børhaug, K., Helgøy, I., Homme, A., Lotsberg, D. Ø. & Ludvigsen, K. (2011). *Styring, organisering og ledelse i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

[Carlsson, M. A., Samuelsson, I.P. \(2008\) The Playing Learning Child: Towards a pedagogy of early childhood. Researchgate.net](#)

Gjems, L. (2009). *Å samtale seg til kunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gotvassli, K.-Å. (2013). *Boka om ledelse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hoel, T, Oxborough, G H O, Wagner, Å K H. (2011) *Lesefrø – språkstimulering gjennom leseaktiviteter i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Lekhal, R., Daae Zachrisson, H., Solheim, E., Moser, T. & Drugli, M. B. (2016). *Dette vet vi om barnehagen: Betydningen av kvalitet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

[Lenes, R., ten Braak, D., Størksen, I. \(2015\) «Playful learning» på norsk. Læringsmiljøsentret](#)

Løkken, I. M., & Martinsen, M. T. (2018). Vennskap og fellesskap i barnehagen. I I. Størksen, *Livsmestring og livsglede i barnehagen* (ss. 131-147). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Mostad, V., Skandsen, T., Wærness, J. I. & Lindvig, Y. (2013). *Entusiasme for endring i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Sandø, H, Myran, I H. (2018). *Språkarbeid og utforskende skriving i barnehagen*. PedLex

Skogen, E. (Red.). (2014). *Ledelse av en lærende barnehage*. Bergen: Fagbokforlaget.

[Sundsdal, E., Øksnes, M. Til forsvar for barns spontane lek, Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk, pedagogikkkritikk.no](#)

Ulla, B., Kolle, T., & Larsen, A. (2010). *Pedagogisk dokumentasjon - inspirasjoner til bevegelige praksiser*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ødegård, E., Nordahl, J. & Røys, H. (2017). *Alle skal med! Veiledning i den lærende barnehage*. Oslo: Cappelen Damm AS.

